

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Братель С. Г.

У статті досліджено роль Національної поліції України як суб'єкта забезпечення національної безпеки. На підставі аналізу системи нормативно-правових актів та результатів діяльності Національної поліції у статті розглянуто окремі аспекти проблем визначення місця та ролі підрозділів Національної поліції у забезпеченні національної безпеки України. Аргументовано, що забезпечення національної безпеки України є стратегічно значущим для України як демократичної, правової держави, оскільки сьогодні відбуваються численні реформи в складних умовах зростання різноманітних внутрішніх і зовнішніх ризиків забезпечення національної безпеки.

Національна поліція у своїй повсякденній діяльності виконує, порівняно з іншими суб'єктами, найбільшу кількість завдань щодо охорони публічного порядку та забезпечення публічної безпеки, підтримує стан захищеності національних інтересів, прав і свобод людини та громадянина від значної кількості загроз.

Досліджено «правовий статус» Національної поліції. Проаналізовано розділ IV «Повноваження поліції» Закону України «Про Національну поліцію» та з'ясовано, які завдання виконує Національна поліція. Обґрунтовано, що будь-яке з повноважень Національної поліції, які закріплені у Законі України «Про Національну поліцію», може бути використано для захисту національних інтересів України від внутрішніх та зовнішніх загроз.

До ознак Національної поліції як правоохоронного органу, які визначають її адміністративно-правовий статус відноситься: по-перше, Національна поліція це центральний орган виконавчої влади; по-друге, її діяльність має виконавчо-розпорядчий характер, тобто на поліцію покладено обов'язок реалізувати та виконувати рішення, які приймаються законодавчою владою у сфері публічного порядку та здійснення цієї функції неможливе без прийняття конкретних управлінських рішень з питань забезпечення публічної безпеки та порядку і контролю за їх виконанням; по-третє, Національна поліція має право застосувати заходи превентивного або примусового характеру.

Розкрито елементи системи національної безпеки: національні інтереси, загрози національній безпеці, система забезпечення національної безпеки.

Ключові слова: Національна поліція, забезпечення, безпека, правовий статус, повноваження, завдання, інтереси.

Bratel S. H. National Police as an entity of ensuring national security

The article examines the role of the National Police of Ukraine as a subject. Based on the analysis of the system of normative legal acts and the results of the activities of the National Police, the article examines certain aspects of the problems of determining the location and role of the units of the National Police in ensuring the national security of Ukraine. It is argued that ensuring the national security of Ukraine is strategically significant for Ukraine as a democratic, legal state, in connection with the fact that numerous reforms are taking place today in the difficult conditions of the growth of various internal and external risks of ensuring national security.

In its day-to-day activities, the National Police performs, compared to other entities, the largest number of tasks to ensure public safety and order, maintains the state of protection of national interests, human and citizen rights and freedoms from a significant number of threats.

The «legal status» of the National Police was studied. Section IV «Police Powers» of the Law of Ukraine «On the National Police» was analyzed and it was clarified what tasks the National Police performs. It is substantiated that any of the powers of the National Police, which are enshrined in the Law of Ukraine «On the National Police», can be used to protect the national interests of Ukraine from internal and external threats.

The features of the National Police of Ukraine as a law enforcement body that determine its special administrative and legal status are highlighted: firstly, the National Police belongs to the bodies of executive power and its activities are mainly executive and administrative in nature and are aimed at directly managing certain social relations and processes; secondly, the National Police is the central body of executive power; thirdly, the National Police is a body of a service nature, serving the Ukrainian society by providing relevant services to the population; fourth, the National Police has the right to use coercive measures.

The elements of the national security system are disclosed: national interests, threats to national security, the system of ensuring national security.

Key words: *National police, security, security, legal status, powers, tasks, interests.*

Постановка проблеми. Забезпечення національної безпеки є важливою та обов'язковою передумовою сталого та ефективного розвитку державотворення. Забезпечення національної безпеки України є стратегічно значущим для України як демократичної, правової держави, у зв'язку з тим, що сьогодні відбуваються численні реформи в складних умовах зростання різноманітних внутрішніх і зовнішніх ризиків, тому є особливо актуальною саме проблема забезпечення національної безпеки. Правоохоронні органи виступають важливими суб'єктами забезпечення національної безпеки, серед яких особливе місце займає Національна поліція України.

Національна поліція у своїй повсякденній діяльності виконує, порівняно з іншими суб'єктами, найбільшу кількість завдань щодо охорони публічного порядку та забезпечення публічної безпеки, підтримує стан захищеності національних інтересів, прав і свобод людини та громадянина від значної кількості загроз. Однак, окремі аспекти проблем діяльності поліції щодо забезпечення національної безпеки потребують додаткового наукового вивчення та обґрунтування, а також нормативного закріплення.

Стан дослідження проблеми. Питанням забезпечення національної безпеки України були предметом досліджень таких науковців, як: В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, О.О. Бандурка, В.В. Безега, О.І. Безпалова, Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Джафарова, О.Ю. Дрозд, Д.К. Катрич, О.Ф. Кобзар, М.В. Ковалів, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, М.В. Корнієнко, О.Д. Крупчан, О.В. Кузьменко, В.А. Ліпкан, М.В. Лошицький, О.М. Музичук, О.А. Падалка, С.В. Петков, А.І. Собакар, С.О. Шатрава, О.С. Юнін та ін.

Метою наукової статті є визначення ролі Національної поліції України у забезпеченні національної безпеки на підставі аналізу чинного законодавства та практики його застосування.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про національну безпеку», національна безпека України - це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших

національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [2].

Дослідження місця Національної поліції як суб'єкта забезпечення національної безпеки неможливе без визначення структури її адміністративно-правового статусу.

Серед науковців існують різні погляди на категорію «правовий статус», навколо якої постійно відбуваються дискусії. Професор А.Т. Комзюк для визначення правового статусу державного органу з'ясовує його місце в загальній системі виконавчої влади, рівень і форму його правового регулювання; визначає межі його відання, сферу суспільних відносин, які регулюються цим органом, перераховує об'єкти, йому підпорядковані, з'ясовує коло завдань, на нього покладених, сукупність прав і обов'язків та його посадових осіб при виконанні покладених на орган функцій, тобто визначає міру, можливої поведінки органу та його посадових осіб при виконанні ними своїх функцій (права), а також міру їх обов'язкової поведінки [3, с. 56].

У перекладі з латинської мови термін «статус» означає положення, стан чого-небудь або будь-кого: «статус людини», «статус особи», «статус громадянина», «статус органу» [4, с. 541]. Отже, термін «статус» застосовується до фізичних та юридичних осіб; цей термін використовується різними галузевими науками для дослідження структурних елементів предмету дослідження конкретних суспільних відносин.

Сучасний науковець О.О. Бандурка під правовим статусом державного органу розуміє певну сукупність повноважень юридично-владного характеру, реалізація яких забезпечує виконання покладених на нього завдань, і що таке визначення можна характеризувати як дуже вузьке, воно не охоплює значної частини питань організації і діяльності державних органів, які визначають їх правовий стан або статус (ці два поняття досить часто ототожнюються, розглядаються як синоніми) [5, с. 125].

Науковці В.Б. Авер'янов та О.Д. Крупчан розглядають правовий статус різних органів переважно через їхню правосуб'єктність, тобто включають до нього призначення органів, їхні завдання, функції, компетенцію і повноваження, форми, методи та цілі діяльності [6, с. 13-21].

Потрібно погодитися з О.О. Бандуркою, який виділяє такі структурні елементи правового статусу податкових органів, як призначення, завдання, функції, конкретні владні повноваження і відповідальність, адже вони становлять серце-

вину правового статусу і утворюють правосуб'єктність будь-якого податкового органу [5, с. 128]

На думку О.А. Падалки, правовий статус Національної поліції України - це її юридичне становище (положення) у державному механізмі та системі суспільних відносин, визначене відповідними нормами права. Сутність правового статусу поліції (як і будь-якого іншого органу влади) полягає у тому, що він визначає її соціальне призначення, а також коло тих юридичних прав, якими вона користується, та обов'язків, які виконує під час здійснення свого призначення. Правовий статус є тим фактором, що встановлює межі та основні вектори діяльності Національної поліції, а також порядок її здійснення [7, с. 134].

У ст. 23 розділу IV «Повноваження поліції» Закону України «Про Національну поліцію» вказано, що поліція відповідно до покладених на нею завдань: 1) здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень; 2) виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення; 3) вживає заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; 4) вживає заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення; 5) здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події; 6) вживає заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях та інші дії, які направлені на забезпечення національної безпеки. Крім того, ст. 24 вказаного закону вказує на додаткові повноваження Національної поліції: у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь в обороні України, у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості [1].

Будь-яке з повноважень Національної поліції, які закріплені у Законі України «Про Національну

поліцію», може бути використано для захисту національних інтересів України від внутрішніх та зовнішніх загроз.

До повноважень Національної поліції, які спрямовані на протидію загрозам національній безпеці відноситься: застосування заходів для забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях; здійснення контролю за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ; здійснення контролю у межах своєї компетенції, визначеної законом, за дотриманням вимог режиму радіаційної безпеки у спеціально визначеній зоні радіоактивного забруднення; сприяння забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості [9, с. 125].

Окремо визначено перелік повноважень поліції у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення, реалізація яких займає вагомим місце у сфері забезпечення національної безпеки: 1) формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України; 2) користується базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади; 3) здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу; 4) здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями.

Однак є науковці, які пропонують розподілити повноваження Національної поліції за способом здійснення на такі види:

1) організаційні (наприклад, організує службу підготовки і стажування поліцейських і працівників Національної поліції);

2) контрольні (наприклад, здійснює контроль за дотриманням Правил дорожнього руху його учасниками та правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній мережі);

3) охоронні (наприклад, здійснює на договірних засадах охорону фізичних осіб і об'єктів права приватної й комунальної власності);

4) розшукові (наприклад, розшукує осіб, які переходять від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду, ухиляються від виконання кримінального покарання, пропали безвісти, інших осіб у випадках, визначених законом);

5) примусові (наприклад, приймає рішення про накладення адміністративних стягнень);

6) профілактичні (наприклад, здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень);

7) сервісні (наприклад, надає соціальну й правову допомогу громадянам, сприяє державним органам, підприємствам, установам та організаціям у виконанні поклад [8, с. 32].

До ознак Національної поліції як правоохоронного органу, які визначають її адміністративно-правовий статус необхідно віднести: по-перше, Національна поліція це центральний орган виконавчої влади; по-друге, її діяльність має виконавчо-розпорядчий характер, тобто на поліцію покладено обов'язок реалізовувати та виконувати рішення, які приймаються законодавчою владою у сфері публічного порядку та здійснення цієї функції неможливе без прийняття конкретних управлінських рішень з питань забезпечення публічної безпеки та порядку і контролю за їх виконанням; по-третє, Національна поліція має право застосувати заходи превентивного або примусового характеру.

Таким чином, забезпечення національної безпеки України являє собою цілеспрямовану діяльність державних та недержавних органів, підприємств, установ, організацій, окремих громадян щодо виявлення та попередження загроз безпеці людини та громадянина, суспільства та держави, а також захист території та навколишнього природного середовища.

Систему національної безпеки складають такі елементи: національні інтереси, загрози національній безпеці, система забезпечення національної безпеки. Національні інтереси являють собою життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян. До загроз національної безпеки відносяться умови, процеси та фактори, що перешкоджають реалізації національних інтересів та створюють загрозу для об'єктів національної безпеки. Систему забезпечення національної безпеки складає сукупність

суб'єктів, сил та засобів національної безпеки, що забезпечують на основі чинного законодавства та в межах єдиної державної політики стійкий розвиток, реалізацію та захист національних інтересів.

Висновки. Національна поліція є одним із суб'єктів, яка забезпечує національну безпеку, що визначається її повноваженнями, напрямками діяльності, якими вона користується здійснюючи протидію злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку, забезпечення прав та свобод громадян та безпеки у суспільстві.

Література

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

2. Про Національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>

3. Комзюк А. Т. Адміністративно-правові засоби здійснення митної справи в Україні : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 / А. Т. Комзюк. Харків, 2003. 196 с.

4. Юридична енциклопедія : у 6 т. / гол. ред. Ю.С. Шемчушенко. Київ : Українська енциклопедія, 1998. Т. 2. 744 с.

5. Бандурка О.О. Управління державною податковою службою в Україні: організаційно-правові аспекти : монографія. Харків : Вид-во НУВС, 2005. 506 с.

6. Авер'янов В.Б., Крупчан О.Д. Виконавча влада: конституційні засади і шляхи реформування. Харків : Право, 1998. 37 с.

7. Падалка О.А. Щодо сутності правового статусу Національної поліції України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 3(9). Т. 2. С. 132-135.

8. Катрич Д.К. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: поняття і зміст. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. № 36. Т. 2. С. 31-35.

9. Безега В.В. Характеристика адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки і оборони. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С. 121-127. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.3.20>

Братель С. Г.,
кандидат юридичних наук, професор,
перший проректор
Одеського державного університету
внутрішніх справ